

سوال

انسان چگونه می‌تواند خود را از واقع شدن در فتنه در دینش حفظ کند؟ و اگر دچار فتنه شد برای دور شدن از آن چه کار کند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

صلاح و نیکی دین شخص در دنیا یعنی سعادت و خوشبختی و پیروزی او در آخرت. سرمایه‌ی مسلمان همین دین اوست، پس هر که در مورد دینش کوتاهی ورزد و آن را در معرض فتنه‌ها قرار دهد زیان دیده و ورشکست می‌شود و آنکه دینش را حفظ کند و به صلاح و درستی آن توجه نشان دهد پیروز و کامیاب گشته است. به همین خاطر است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - در دعای خود می‌فرمود: **اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةٌ أَمْرِي وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي فِيهَا مَعَاشِي وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِي الَّتِي فِيهَا مَعَادِي وَاجْعَلْ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ وَاجْعَلْ الْمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ** یعنی: خداوندا دین مرا که نگهدارنده‌ی امر من است و دنیايم را که معیشتم در آن است، و آخرتم را که بازگشتگاه من است به صلاح آور و زندگی را برایم عامل افزونی هر خیر و مرگ را عامل راحت شدن از هر شری قرار ده. به روایت مسلم (۲۷۲۰).

مناوی - رحمه الله - می‌گوید:

اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةٌ أَمْرِي یعنی: که حافظ همه‌ی امور من است؛ زیرا هر که دینش فاسد شد همه‌ی کارهای دیگرش نیز فاسد شده و در دنیا و آخرت ناکام و زیان دیده است. **فيض القدير** (۲/ ۱۷۳).

ثانياً:

مسلمان با توفیق پروردگار می‌تواند دینش را از فتنه‌ها در امان نگه دارد، و این با پیروی از راه مومنان ممکن است، از جمله:

۱- دوری از محیط فساد دینی و اخلاقی. او باید از زندگی در دیار کفر دوری کند و از هم‌نشینی با فاسقان خودداری نماید.

کسی که از وسائل فساد دوری گزیند به اذن خداوند دین خود را حفظ نموده است. زندگی در محیط کفر و هم نشینی با اهل آن به احتمال زیاد بر مسلمانی که میان آنان زندگی می‌کند تاثیر می‌گذارد. دربارهی کسانی که در دین خود دچار عقب گرد شده‌اند و دینشان را به کالای ناچیز دنیا فروخته‌اند، چیزهای زیادی دیده و شنیده‌ایم که دل را به درد می‌آورد، که سبب آن شگفت‌زده شدن شخص از محیط کفر و کافران، و مردن قلب او به سبب زندگی میان آنان یا هم‌نشینی با آنهاست.

شبیبه به مورد پیشین، دوری از وارد شدن به عرصه‌های اختلاف و درگیری میان مسلمانان است، به ویژه اگر اختلاف آنان باعث قطع رابطه و قهر و درگیری شود.

شیخ الاسلام ابن تیمیه - رحمه الله - می‌گوید:

کسی که احوال فتنه‌هایی که میان مسلمانان رخ می‌دهد را بررسی نماید متوجه می‌شود هر کس وارد آن شود سرانجام نیکی نداشته است، زیرا از آن زیان دین و دنیا حاصل می‌شود، برای همین از جمله‌ی منهیات است و به دست کشیدن از آن دستور داده شده‌ایم. الله متعال می‌فرماید:

فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ [نور: ۶۳]

(پس کسانی که از فرمان او سرپیچی می‌کنند بترسند که مبادا فتنه‌ای به آنان برسد یا به عذابی دردناک گرفتار شوند).

منهاج السنة النبوية (۴/ ۴۱۰).

۲- از جمله عواملی که مسلمان را در حفظ دینش یاری می‌دهد تقویت ایمان از طریق انجام طاعات واجب و ترک حرام است. از بزرگترین طاعات واجب نماز است، بنابراین مسلمان باید در برپا داشتن آن در وقتش و با شروط و ارکان و رعایت خشوع محافظت نماید. الله متعال می‌فرماید:

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ [عنکبوت: ۴۵]

(و نماز را برپا بدار؛ همانا نماز از زشتی و منکر باز می‌دارد).

پیامبر - صلی الله علیه وسلم - برای در امان ماندن از فتنه‌ی دین به انجام عموم طاعات توصیه نموده و نسبت به فتنه‌های دنیا مانند مال و زنان و جاه و مقام هشدار داده که مبادا سبب شود شخص دین خود را برای آن بفروشد، و خبر داده که شخص هنگام شب مسلمان است و روز مرتد می‌شود و روز مسلمان است و شب مرتد می‌شود!

از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **پیش از فرا رسیدن فتنه‌هایی همانند تکه‌های تاریک شب برای انجام اعمال نیک شتاب کنید؛ [فتنه‌هایی که] مرد در آن به هنگام صبح مومن است و شب کافر**

می‌شود و شب مومن است و صبح کافر می‌شود؛ دینش را در مقابل کالایی از دنیا می‌فروشد به روایت مسلم (۱۱۸).

شیخ محمد بن صالح العثیمین - رحمه الله - می‌گوید:

مهم این است که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - ما را از این فتنه‌هایی که همچون تکه‌های تاریک شب است برحذر داشته. فتنه‌هایی که در هنگام آن، انسان به هنگام صبح مومن است و به هنگام شام کافر می‌شود - پناه بر خدا - در عرض یک روز از اسلام برمی‌گردد و از دین خارج می‌شود. صبح آن مومن است و شبش کافر - از الله عافیت می‌خواهیم - چرا؟ دینش را در برابر کالایی از دنیا می‌فروشد. فکر نکن این **عرض من الدنيا** فقط مال است! همه‌ی کالاهای دنیا **عَرَضٌ** است، مال یا ریاست یا زنان یا غیر آن. هر متاعی که در دنیا هست **عَرَضٌ** است، چنانکه الله متعال می‌فرماید:

تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ [نساء: ۹۴]

(تا متاع زندگی دنیا را بجوئید، چرا که غنیمت‌های بسیاری نزد الله است).

بنابراین هر چه در دنیا هست همه‌اش کالا است.

پس این‌هایی که صبح را مومند و شب کافر می‌شوند، یا هنگام شب کافرند و صبح کافر می‌شوند همه‌شان دین خود را در برابر کالایی از دنیا می‌فروشد.

از الله مسالت داریم ما و شما را از فتنه‌ها در امان دارد. همیشه از فتنه‌ها به خداوند پناه ببرید.

شرح ریاض الصالحین (۲/ ۲۰).

در بیان عوامل تقویت ایمان به پاسخ سوال شماره‌ی (34171) مراجعه نمایید.

۳- از دیگر عوامل، دعا است. پروردگار ما را به دعا توصیه نموده و پیامبر ما - صلی الله علیه وسلم - جوامع دعا را به ما آموخته که برای هر که خواهان حفظ دین خود از فتنه‌ها است سودمند می‌باشد، از جمله این سخن پروردگار متعال که در هر رکعت آن را می‌خوانیم:

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ [فاتحه: ۶]

(ما را به راه راست هدایت کن)

و این دعا:

اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِي مَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ يَعْنِي:

خداوندا مرا در جمله‌ی کسانی که هدایت کرده‌ای هدایت نما، و در جمله‌ی کسانی که عافیت عطا کرده‌ای عافیت عطا کن، و از جمله‌ی کسانی که به دوستی گرفته‌ای به دوستی بگیر، و در آنچه عطایم نموده‌ای برکت انداز و از شری که قضا نموده‌ای حفظ کن» به روایت ترمذی (۴۶۴) که آن را حسن دانسته و ابوداود (۱۴۲۵). این دعایی است که مسلمان در قنوت خود می‌خواند و دعاهای بسیار دیگری که شامل یاری جستن از الله متعال است تا وی را به سوی دین صحیح و صراط مستقیم و استقامت بر آن هدایت کند و اینکه خداوند بهترین و کوتاه‌ترین راه رسیدن به خشنودی‌اش را به او نشان دهد.

۴- دوری از دوستان بد.

از ابوهریره - رضی الله عنه - از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - روایت است که فرمود: **انسان بر دین دوست خویش است، پس هر یک از شما ببیند با چه کسی دوست است به روایت ابوداود (۴۸۳۳) و ترمذی (۲۳۷۸).** وی آن را حسن دانسته است.

خطابی - رحمه الله - می‌گوید:

با هیچکس دوستی نکن مگر آنکه دینش و امانتش را بپسندی؛ زیرا هرگاه با او دوستی کنی تو را به سوی دین و مذهب خود خواهد کشاند، بنابراین به دین خود مغرور نشو و خود را به خطر مینداز که با کسی که دین و مذهبش خوب نیست دوستی کنی.

العزلة (۱۴۱).

۵- یادگیری علم شرعی و رجوع به علمای مورد اعتماد.

از بزرگترین عوامل دور ساختن فتنه‌ها از دین، علم شرعی است. برای همین است که جاهل بیشتر دین خود را در معرض فتنه‌ها قرار می‌دهد. آنهایی را ببین که گرد قبور طواف می‌کنند و معتقدند مردگان قادر به سود رساندن و زیان رساندن هستند؛ وقتی خوب به حالشان دقت می‌کنی می‌بینی نسبت به دین خود جاهلند و آنهایی که علم دارند از جمله‌ی کسانی هستند که دین خود را برای دنیا فروخته‌اند و اهداف مادی دارند.

ثالثاً:

کسی که دچار فتنه‌ای در دین خود شد:

۱- باید به سرعت برای خروج از آن اقدام کند و با توبه‌ی نصوح به درگاه خداوند و پشیمانی نسبت به سهل انگاری خود به کلی از فتنه جدا شود و تلاش کند هرگز به آن برنگردد.

۲- محیط زندگی خود را به محیطی پاک و مناسب تغییر دهد.

۳- با صدق و اخلاق از پروردگارش بخواهد تا وی را از فتنه‌ها نجات دهد.

۴- پس از آن تا جایی که برایش امکان دارد بسیار اعمال نیک انجام دهد. الله متعال می‌فرماید:

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذَكَرَى لِلذَّاكِرِينَ (۱۱۴) وَأَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ [هود: ۱۱۴ - ۱۱۵]

(و در دو طرف روز و ساعاتی از شب نماز را برپا دار، زیرا خوبی‌ها بدی‌ها را از میان می‌برد. این برای پندگیرندگان پندی است (۱۱۴) و صبر کن که الله پاداش نیکوکاران را ضایع نمی‌گرداند).

۵- انسان باید درباره‌ی کار خود آگاه باشد و عیب خود را بشناسد و بداند که از کجا ضربه خورده و چگونه شیطان به او راه یافته است؛ مثلا اگر شخصی از ناحیه‌ی تمایلات جنسی دچار فتنه شده باید از طریق ازدواج خود را حفظ کند و اگر نتوانست روزه‌ی بسیار بگیرد زیرا روزه او را محافظت می‌کند چنانکه پیامبر - صلی الله علیه وسلم - بیان داشته‌اند.

امام نووی - رحمه الله - می‌گوید: **منظور این است که روزه شهوت را قطع می‌کند....**

اما اگر این فتنه به سبب دیگر شهوات و شبهات است باید به سرعت با نقیض آن به درمانش مبادرت ورزد و اسباب محافظت از فتنه‌ها که پیش‌تر ذکر شد بیانگر این مورد است، چنانکه رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرموده‌اند.

و الله اعلم